

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
Вплив місцевих традицій на розвиток соціальних компетенцій
дошкільників в ДНЗ Великий Доброні

Раті Оршоя Олександрівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: Дошкільна освіта

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

Тягур Василь Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент

Завідувач кафедри:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

**Кваліфікаційна робота
Вплив місцевих традицій на розвиток соціальних компетенцій
дошкільників в ДНЗ Великий Доброни**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Раті Оршою Олександрівна

освітня програма: Дошкільна освіта

спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Тягур Василь Михайлович,**

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Габода Єва Бейлівна,**

старший викладач

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék**

**A helyi hagyományok hatása a nagydobronyi óvodások társas
kompetenciájának fejlődésére
Szakdolgozat**

Készítette: Ráti Orsolya

IV. évfolyamos óvodapedagógia

szakos hallgató

Témavezető: Tyahur László

pedagógiaitanulmányok kandidátusa, docens

Recenzens: Gabóda Éva

adjunktus

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
I.FEJEZET. NÉPRAJZI ÁTTEKINTÉS. NÉPHAGYOMÁNY, SZOKÁS.....	8
I.1.Néphagyományőrzés Kárpátalján	9
I.2.Néphagyományőrzés Nagydobronyban	11
II.FEJEZET.NÉPHAGYOMÁNYŐRZÉS AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN	18
III.FEJEZET. A KOMPETENCIA FOGALMA, ÉRTELMEZÉSE.....	21
III.1.Kompetenciafejlesztés az óvodában. 3-6 (7) éves gyerekek kompetenciafejlesztése a hagyományőrzés tükrében.....	22
III.2. Szociális kompetenciák.	25
IV.FEJEZET. A NAGYDOBRONYI „NAPSUGÁR” ÓVODA ÉS BÖLCSŐDE BEMUTATÁSA.....	27
IV.1.Hagyományőrzés a helyi óvodában	27
V.KUTATÁS.....	30
V.1. Hipotézis.....	30
V.2.A kutatás kiértékelése és az adatközlők válaszai	30
V.3. A kutatásom összegzése	35
ÖSSZEGZÉS	37
PE3IOME.....	39
FELHASZNÁLT IRODALOM	41
MELLÉKLET	43

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
I. ЕТНОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД. ФОЛЬКЛОР, ЗВИЧАЇ.....	8
1.1 Збереження фольклору на Закарпатті.....	9
1.2 Фольклор у Великому Добронові.....	11
II. НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ.....	18
III. ПОНЯТТЯ ТА ТЛУМАЧЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	21
3.1 Розвиток компетентності в дитячому садку. Розвиток компетентності дітей 3-6 (7) років у світлі збереження традицій.....	22
3.2 Соціальна компетентність.....	25
IV. ЗНАЙОМСТВО З ДНЗ ВЕЛИКИЙ ДОБРОНИ.....	27
4.1 Дотримання традицій у місцевому дитячому садку.....	27
V. ДОСЛІДЖЕННЯ.....	30
5.1 Гіпотеза.....	30
5.2. Оцінка дослідження та відповіді респондентів.....	30
5.3 Підсумки мого дослідження.....	37
ВИСНОВКИ.....	39
РЕЗЮМЕ.....	41
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	43
ДОДАТКИ.....	45

Bevezetés

Szakdolgozatom témája „*A helyi hagyományok hatása a nagydobronyi óvodások társas kompetenciájának fejlődésére*” című munka. Azért ezt a témát választottam, mert Nagydobronyban születtem és itt is élek. Fontosnak tartom szülőfalum hagyományainak megismerését. Másrészt érdekelt, hogy hogyan is valósul meg a hagyományörzés az óvodában. A mai felgyorsult világban az emberek többsége már nem tartja fontosnak a hagyományörzést. Pedig azok a hagyományok, amelyek szülőfalunkhoz, lakhelyünkhöz tartoznak igenis fontosak. Az óvodai nevelő munkába is jól beleilleszthetőek a ránk maradt hagyományörző elemek. Számos pozitív fejlesztő hatással bírnak. Fejlesztik a mozgást, a kommunikációs készséget, a ritmusérzéklet, biztonságérzetet, örömforrást adnak a gyerekeknek, de sorolhatnánk még pozitív hatásait. Egy embernek igenis joga van ahhoz, hogy ismerje élőhelye hagyományait és ez által teljes jogú életet éljen környezetében. A régmúlt emlékeit jó megőrizni és erre az óvodai nevelés is alkalmas, hisz a gyerekek idejük nagy részét az óvoda falai között töltik. Azonban ebben a munkában az óvónőnek is nagy szerep jut, hiszen ő az, akire felnéznek a gyerekek, így neki kell a régmúlt értékeit közvetíteni. Az óvodai foglalkozások számos lehetőséget rejtenek a hagyományörzésre. Mindamellet, hogy élményeket és új tapasztalatokat adnak egy gyermeknek, személyiségfejlesztő hatással is bírnak, hiszen a hagyományápoló tevékenységek folyamán átélhetik a közös tevékenységek örömet, megismerhetik a múlt értékeit. Számos mára már elfeledett, vagy csak ritkán használt népi mesterség ismeretét is elsajátíthatják és továbbadhatják azt. Elmondhatjuk azt, hogy a hagyományörzés az óvodában hozzájárul az identitás kialakulásában, segíti az elfogadást, értékeket közvetít. Az a gyermek, aki hagyományápoló közösségben nő fel bátrabb lesz, hiszen ismeri közössége hagyományait, szokásait.

Nem esett még szó Nagydobronyról. A nagydorbonyi emberek többsége ismeri hagyományait, szokásait és bátran használja is azokat. Nem tudnák még egy olyan falut írni, ahol ilyen színes a hagyományápolás tárháza. Itt mind a mai napig az emberek vasárnap templomba mennek, húsleves és töltött káposztát készítenek ebédre, télen disznót vágnak, tavasszal elvetik, majd nyáron művelik, ősszel pedig learatják a terméseket. Itt mindig van pirospaprika és újbungonya, ha átmegyünk a szomszédba sosem távozunk onnan üres kézzel. Mindenki ismeri a másikat és köszön egymásnak. Nagydobronyban igyekeznek az óvodában is már kiskortól kezdve kialakítani a hagyományörző szemléletmódot. A helyi óvoda számos hagyományápoló értéket közvetít a gyermekek felé.

Szakdolgozatomban a szakirodalmi feltárás mellett kutatást is végeztem. A helyi óvoda óvodapedagógusait kérdeztem meg, akik szíves segítettek nekem. Két kérdést állítottam fel, amely alapján megtudhatom, hogyan valósul meg a hagyományápolás az óvodában.

1.Hipotézis: A nagydobronyi hagyományok jelen vannak-e az óvodában, vagy nem?

2.Hipotézis: Milyen mértékben gyakorolják a hagyományőrzést?

Ezeket a kérdéseket igyekszem majd bebizonyítani és alátámasztani a munkám végén.

I.FEJEZET. NÉPRAJZI ÁTTEKINTÉS. NÉPHAGYOMÁNY, SZOKÁS.

A néprajz, mint „nemzeti tudomány” gondolata a 19. század második felétől bukkan föl. Bátkay Zsigmond muzeológus szerint: úgy, mint az irodalomtudománynak és történelemtudománynak, a néprajznak is feladata, hogy hitelesen és teljes egészében áttekintve határozza meg azt a tudást, műveltségi állományt, amely a „nemzeti kultúra”, egészében a néprajzra, illetve a nemzeti tudományra tartozik, vagyis „ az e házban lakó népek anyagi kultúrvagyonát mutassa be a jelenből és lehetőleg a múltból” (Andrásfalvy,2021:3).

A néprajz egy tudományág, amely az emberi élet nézőpontjait tanulmányozza és rögzíti. Ide tartozik: a hagyományok, szokások, vallás, életmód, építészet, népművészet, nyelv és irodalom. A néprajz által sokkal jobban megértjük a különböző társadalmakat és kultúrájukat. A néprajzi munkákból megismerjük a népi világ alkotóelemeit, a magyar folklór hiedelmeit, természetfeletti szereplőit (Kósa,2001).

A magyar nyelv értelmező szótára úgy fogalmazza meg a hagyomány fogalmát, hogy ez egy régebbi korokból, gyakran írott, vagy íratlan, nemzedékről nemzedékre átadott és bizonyos közösségekben érvényesülő, felfogás, ízlés, szokás.

A néphagyományok egy adott népcsoport kultúrájának része, hagyományok által őrizhetjük meg mindazt, amit elődeink ránk hagytak. A néphagyományok általában írásban vagy szóban öröklődtek és a kultúra részét képezik. Az a tudás, amelyet elődeink évszázadok során adtak át és hagytak ránk segít megőrizni az identitást, egyediséget. Ez a tudás generációról-generációra száll és öröklődik, de ahogyan a világunk fejlődik, úgy a hagyományaink is átalakulnak vagy elvesznek (Dömötör,2003).

Egy közösségen belül fontos szempontként merül fel az, hogy az élet bizonyos mozzanatai szimbolikus rendben működjön. A népszokások alkotják a kultúra szimbolikus részét, rendet, identitást, értelmet, a közösség és az egyén egyensúlyát. Ezért van az, hogy minden ember szokása, cselekedetei csak abban a kultúrában értelmezhető ahonnan származik (Eliade, 2009). A népszokások az emberi élet minden egyes részére kihatással vannak, hosszú időn át alakulnak ki és a közösségen belül élő egyén, alkalmazkodik a kialakult szokásokhoz, elfogadja azokat és igyekszik ezeket továbbadni az elkövetkező nemzedék számára. A népszokások bizonyos időközönként ismétlődnek ezért biztonságérzetet adnak, erősítik az egyén jövőbe vetett hitét és a közösséghez tartozás élményét. A népszokás tágabb értelemben minden olyan szokás:„amely szabályozza a parasztság életét, a munkát, a társadalmi érintkezést, a környezetről való gondoskodást, a hétköznapi és az ünnepek egész rendszerét, tartalmát. A népszokás a

közösség által közvetített és elfogadott viselkedési minta, életmód. Szűkebb értelemben a népszokások az ünnepekhez kapcsolódó szokásokat jelentik (Tátrai- Karácsony, 1997).

A hagyományok és szokások révén őrizhetjük meg mindazt, amit elődeink megismertek, megtapasztaltak. Az emberek így tanulták meg az egyes munkafolyamatok sorrendjét. Az emberek egy-egy közösségen belül beleszülettek a meglévő hagyományokba, ahol mindenkinek megvolt a helye, szerepe. A hagyományok nem maradnak meg ugyanolyannak, a társadalom fejlődésével azok is módosulnak, megváltoznak, vagy teljesen el tűnnek. A hagyományok mellett a szokásoknak is nagy jelentősége volt. A szokások általában az ünnepekhez kapcsolódnak, de vannak olyan szokások is, amelyeket csak hosszabb idő után lehet megismerni egy-egy közösségen belül. A szokások íratlan szabályként vannak jelen a közösségek életében. Kapcsolódhatnak ünnepekhez, foglalkozásokhoz, korosztályhoz, vagy csak az egyik nem képviselőihez (Bucherna-Zadravec-Faustné, 2005).

I.1.Néphagyományőrzés Kárpátalján

A mai Kárpátalja Ukrajna egyik legnagyobb (12 800 km²) területén terül el, Ukrajna délnyugati részében található. A XX. század folyamán több államalakulathoz is tartozott, része volt: az Osztrák-Magyar Monarchiának (1918-ig), Magyarországnak (1918-19; 1939-44), Csehszlovákiának (1920-38), az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságnak (1945-91), a Szovjetunió felbomlása után, pedig Ukrajna részét képezi. Kárpátalja tizenhárom közigazgatási egységre oszlik, a beregszászi, perecsenyi, huszti, rahói, ilosvai, szolyvai, munkácsi, técsői, nagybereznai, ungvári, nagyszőlősi, volóci és ökörmezői járásra oszlik (Imre, 2008).

Imre Gabriella (2008) megjelent cikkében 70 etnikai csoportot számol Kárpátalja területén, élnek itt ukránok, magyarok, románok, oroszok, romák, szlovákok és még népetek is.

Kárpátalja népművészete a rendszerváltás után kezd csak visszatérni hagyományos értékeihez, ugyanis a szovjet korszakban a népművészet művelői is politikai behatás alatt álltak. Úgynevezett álnépművészeti alkotások jöttek létre, ami a politikai pártokat magasztalta, így készültek a hímes tojások, szőttesek és még a népdalokat is átalakították. Kárpátalján azonban mégiscsak akadtak olyan személyek, akik a népi hagyományokat függetlenítették a politikai behatások alól és úgy művelték azt, ahogyan a régiek. Ilyen személyek voltak a beregszászi származású Prófusz Marianna, a nagyberegi származású Antonik Katalin, a kigyósi származású Derceni Viola és lányai, valamint mások szőttesei. Az általuk készített szőtteseket Kijevben is kiállították és ott is nagy sikert arattak a „csillagos szegfűs”, „Rákóczi-mintás”, „beregi tulipános” szőttesek. Nagydobronyban és a hozzá tartozó falvakban a „dobronyi pirosrózsa” a

jellemző, minden lányos háznál jelen van a „tulipános” vagy „kiscsillagos” motívumokkal díszített kispárna, kendő. A népi mesterségeket manapság csak a ránk maradt leírásokból, gyűjteményekből ismerjük. A fazekasság még ma sem veszett ki teljesen a köztudatból, de nem sokan foglalkoznak vele. E mesterség művelői közül azonban mégis kiemelkedik a nagydobronyi származású Hidi Endre. Ő is azon emberek közé tartozik, aki igyekszik megtartani e mesterség régi motívumait és hagyományos elemekkel, formákkal díszíteni az adott tárgyat. Kárpátalján a 80-as évek végében kezdenek jelentősebb kutatásokat végezni a folklór iránt. A rendszerváltás utáni időkből fontos szerepet töltött be Punykó Mária munkássága, aki a beregi mesemondók körében végzett feljegyzéseket, így létrehozva *A hétországi király* címet viselő, színes illusztrációkkal tarkított mesegyűjteményt. Meg kell említenünk még Vári Fábián László költő és folkloristát is, aki *Kárpátaljai magyar balladák* című gyűjteményében igen gazdag anyagot hagyott ránk. Több néprajzi és népköltészeti mű is megjelent azóta és felkerült a könyvtárak polcaira (Dupka, 2017).

Kárpátalja sokszínűsége miatt igen gazdag néphagyományőrzésében is, szinte minden településen van valami sajátosság, ami mind a mai napig él. 2012-ben a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület 90 településen végzett kutatást, ebben a kutatásban tárták fel azokat az embereket, akik mind a mai napig művelik és tovább örökítik lakhelyük hagyományait. E kutatás során létrejött egy adatbázis, ahol ezen emberek megtalálhatóak. 2013-ban a *Kárpátalja* hetilap honismereti rovata is ezzel a céllal indult, hogy megismertesse az olvasóval ezen értékeket. Összesen két évig volt olvasható az újságban, azon emberekkel készült interjúk sorozata, akik örömmel végzik e nemes feladatot, hogy őrzik és tovább örökítik lakhelyük szokásait, hagyományait. Espán Margaréta (2015) kiadványa azt az anyagot tartalmazza, amely Nagyszőlős, Beregszász, Munkács és Ungvár falvaiban gyűjtötték össze és a *Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján* címet kapta (Espán, 2015).

Kárpátalján megalakult 2011-ben egy olyan szervezet, amely a hagyományok magőrzését, ápolását, a kárpátaljai magyar értékek fennmaradását tűzte ki célul. A *Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület* nevet viselő szervezet Lezsák Sándor elnöknek köszönhető. Az egyesület nevéhez fűződik a *Kárpátaljai Értéktár* összeállítása. Molnár Eleonóra elnök így nyilatkozott: „A Kárpátaljai Értéktár összeállítása 2012-ben, még a hungarikum törvény elfogadását követően elkezdődött a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásával. 6000 adatlapot küldtünk szét Kárpátalja magyarok lakta településeire a KMKSZ közreműködésével. 5365 kérdőív érkezett vissza, melynek alapján összeállítottunk egy adatbázist. A KMKSZ felkérésére pedig létrehoztuk a Kárpátaljai Értéktár Bizottságot, amely 2013 tavaszán ebből az adatbázisból 37 értéket kiemelt és létrejött a Kárpátaljai Értéktár. Ebből az értéktárból hat érték mára bekerült

a hungarikum piramisba, a Külhoni Magyar Értéktárba. Most azon dolgozunk, hogy ezek bekerülhessenek a Magyar Értéktárba, valamint, hogy bővíthessük a Külhoni Magyar Értéktár kárpátaljai értékeinek sorát” (Dupka, 2017:296-297).

Nemzeti Értékek Kárpátalján, szellemi-kulturális örökség:

- 1) Rákóczi-kultusz Kárpátalján: salánki emlékpark, Rákóczi szobor felavatása (2003), a Feszty-körkép elkészítésének helyszíne, Turul ünnepség.
- 2) Néptánc: viski táncok, nagydobronyi csárdás.
- 3) Szokások, hagyományok: gyertánligeti Heródes-játék, mezővári bábos betlehemezés, Sárosroszi muzsákolás. Nagydobronyi zöldág-állítás.
- 4) Hagyományos munkatevékenység eredményeként létrehozott népművészeti vagy iparművészeti érték: az ungi cirokseprű, a Szernye-mocsár környéki kosárfonás, a viski csuhéfonás, a Hidi-kerámia, beregi szóttas, salánki hordó, salánki viaszos tojás.
- 5) A magyar szellemi-kulturális örökség átadását segítő jó módszer: Mikes Kelemen Hagyományőrző Alkotótábor, Kárpátaljai Betlehemes Találkozó, Péterfalvi Ének-Zene és Kézműves Tábor.
- 6) Agrár- és élelmiszergazdaság: Linner-féle szőlő, Bakator (bor), viski alma.
- 7) Természeti érték: Magyar orgona (Syringa Josikaca), harmadkori relikvium, természetes élőhelyei Kárpátalján és Erdélyben, Szigethegységben vannak (Dupka, 2017: 297).

I.2.Néphagyományőrzés Nagydobronyban

Nagydobrony Kárpátalján az ungvári járásban található, keletkezéséről nem maradtak fenn mondák, írásos emlékek. Nagydobronyt legkorábban a XII. században említik, de bizonyítékok vannak rá, hogy előtte is lakott terület volt. A legelső lakók a Kucsárka nevű részen telepedtek le. Számos elmélet született a falu keletkezéséről, ilyen Csomár Zoltán elmélete is, aki bolgár-szláv településnek nevezi, míg Haraszi Károly szerint bolgár-besenyő eredetű. A leleszi konvent levéltárában egy 1248-as dokumentum említi a települést, Dobron néven. Írásos emlékekben számos alakban felbukkan Nagydobrony neve, említik Dobrun, Dubron, Dubrum néven is. Magyarlakta területként már a XIII. században volt említve. A trianoni békeszerződés előtt Mezőkaszony járásához tartozott, majd a bécsi döntést követően újra Magyarországhoz (Móricz, 1993).

Nagydobrony nemcsak keletkezését tekintve érdekes, de a faluban élő emberek nagyon sok mindenben mentek keresztül. Ilyen volt az I. és II. világháború is. Móricz Kálmán nagydobronyról írott könyvében számos feljegyzés található a falu életéről ezekben az időszakokban. A faluban élő emberek sok mindenben mentek keresztül volt, hogy éheztek, féltek, elvették mindenüket, de hagyományaikat, szokásaikat és azt, hogy ők magyar származású, magyar anyanyelven beszélő emberek soha nem vehették el tőlük.

Az I. világháború jelentős nyomot hagyott a lakosság életében, a férfiakat mozgósították hatvanegy férfi életét is vesztette a háborúban. A falu itthon maradt lakosai pedig nagyban segítették a katonák ellátását, az élelmet saját maguk szállították szekereken. 1917-ben pedig a falu felajánlotta a templom nagyharangját, amiből ágyúkat öntöttek. Nagydobrony először román, majd cseh megszállás alá került. Nagydobrony fel sem érkezte dolgozni az I. világháború okozta veszteségeket és a sok megpróbáltatást, elkezdődött a II. világháború. Szintén behívók érkeztek, hiszen szükség volt az emberekre harcolni a fronton, így a lakosság száma megtépeződött. Nemcsak a háborúba vonuló férfiak számától csökkent a lakosság száma, hanem az emberek 1943. május 23-án úgy döntöttek, hogy elhagyják a falut. Legalább háromszáz ember indult útnak, úti céljuk Losonc volt. Az itt letelepedett embereket, azonban nagyon hamar visszaküldték szülőfalujukba. A következő megrázó hír 1944 márciusában érte Nagydobrony lakosságát, a zsidó származású embereket összegyűjtötték, kétszáz zsidó származású ember hagyta el Nagydobronyt. Emlékezetes dátum még a falu történetében 1944. november 18. Ezen a napon ugyanis minden 18 és 50 év közötti férfinak jelentkezni kellett egy három napos munkára a háború okozta károk helyreállításában kellett segíteniük, sokan haza sem tértek. Mind a mai napig emlékezünk erre a „három napra”, ugyanis ez volt a „malenykij robot”. Jelentős eseménynek számít még a kolhozok megalakulása is a falu életében. Az embereket meglepetés szerűen érte az, amikor Ungváron bejelentették, hogy mindenkinek közös gazdálkodásba kell fognia. Az emberek földjeit elvették (Móricz, 1993).

A nagydobronyi lakosok talán a múlt történései miatt olyanok, mint most. Az emberek barátságosak, vendégszeretőek és őrzik hagyományaikat, szokásaikat. Nagydobrony gazdag néphagyományőrzés szempontjából. Számos hagyomány és szokás maradt fent, ami említésre méltó.

Nagydobrony mind a mai napig őrzi hagyományait, talán ez abban mutatkozik meg leginkább, hogy az itt élő emberek nagy része mind a mai napig nyelvjárásban beszél. Keresésem alatt megtudtam, hogy Nagydobrony a palóc nyelvjárásban beszélőkhöz tartozik. Ezt elsőként Lehoczky Tivadar említi meg írásában, ő úgy fogalmaz, hogy saját nyelvezetet használ, ami „elüt” az akkori beregmegyei lakosság nyelvétől. Mivel akkoriban Nagydobrony Bereg

vármegyéhez tartozott Beregrákos és Kajdanó társaságában. Azonban számos személy említi Nagydobronyt palóc nyelvjárási szigetként. Ide tartozik: Törös Béla, Csúry Bálint, Csomár Zoltán (Tóth, 2021).

Horváth Katalin hangtani szempontú kategorizálása a következő típusokba sorolja a kárpátaljai magyar nyelvjárásokat: 1. A Rahói járás nyelvszigetei és Aknaszlatina nyelvjárása; 2. Visk, nyelvjárásziget a Huszti járásban; 3. A Nagyszőlősi és a Beregszászi járás nyelvjárásai; 4. Salánk nyelvjárása a Nagyszőlősi járásban; 5. Badaló (Beregszászi járás) és Dercen (Munkácsi járás) nyelvjárása; 6. Nagydobrony (Ungvári járás) és Beregrákos (Munkácsi járás) palóc nyelvjárászigetként; 7. Az Ungvári és Munkácsi járás nyelvjárásai (Dudics-Gazdag, 2021: 31). Amint, látjuk Horváth Katalin is említi Nagydobrony nyelvjárását tanulmányában.

Vajon tényleg ennyire különleges lehet a nagydobronyi nyelvjárás? Ahhoz, hogy ez kiderüljön, szerintem először meg kell tudnunk mégis mit jelent a nyelvjárás fogalma.

Sokáig vitatott volt a nyelvjárás fogalma. Véleményem szerint az emberek nagy része a paraszti kultúrához köti és mint utána olvastam nem is véletlenül. Egy 2001-ben megjelent egyetemi tankönyv részletesen leírja mit jelent a nyelvjárás fogalma. Úgy fogalmazza meg Kiss Jenő ebben a tankönyvben, hogy: „egy adott nyelv többi nyelvváltozattól rendszerszerűen, azaz meghatározott szabályok szerint többé-kevésbé s valamennyi szinten eltérő nyelvváltozat, amely területileg kötött, elsősorban szóbeli közlésre szánt és mindenekelőtt a mindennapi életterületeket átfogó beszéd mód, amelyet általában a falokban felnőtt és ott lakó, a hozzá legalábbis semleges viszonyuló emberek elsődleges nyelvváltozatukként, spontán módon használnak a számukra természetes, mindennapos, informális-familiáris beszédhelyzetekben, s elsősorban az egymás közötti kommunikációban” (Dudics-Gazdag, 2020:24).

Móricz Kálmán (1993) könyvét használom ahhoz, hogy megtudjam milyen a nagydobronyi nyelvjárás. Mint említettem Nagydobrony sajátos szavakat kifejezéseket használ, amit Móricz Kálmán nagyon jól leírt.

A zárt szótagokban a *l*, *r* és *j* betűk előtt megnyúlik a rövid mássalhangzó: *kert*, *elseper*.

Domináns jegye a nyelvjárásnak az *i*-zés: *szíp*, *kíp*, *kík*.

Ha az *l* hang előtt *o* vagy *ö* magánhangzó áll, utána pedig mássalhangzó található, akkor az *l* kiesik és az előtte lévő magánhangzó megnyúlik: *bót*, *föd*, *föt*.

Az *-uk*, *-ük*, *-juk*, *-jük* birtokos személyragok *-ok*, *-ek*, *-ök*, *-jok*, *-jek*, *-jök* alakban jelennek meg: *lábok*, *kezek*, *könyvök*, *zsebjek*, *főgyök*.

A *-z*, *-s*, *-sz*, *-zs* végű szavak előtt hosszú mássalhangzót találunk: *házza*, *késse*.

A szavak végén az *n* helyén gyakran *ny*, az *l* helyén pedig *j* áll: *sifony*, *eleveny*, *ökj*.

Ha három mássalhangzó van egy szóban a középső kiesik: *kerbe*.

A szó végén lévő *t* elvész: *azír, meginn*. A magánhangzó után lévő *s, sz, n, ny* megnyúlik: *magass, veress*.

A többtagú névszók második szótagjában *é* helyett *e*-t találunk: *level, szeker*.

Az *amott, amarra, amonnan* stb határozószóknak két fokuk van, az *él-* előtag a jelzett távolság rendkívül nagy voltára utal: *élamott jön*.

A *hová?* és *hol?* kérdésre felelő családi rag a *-na, -ne*: *Mejek Balogna*. A *honnan?* kérdésre felelő családi ragok a *-nul, -nül*: *Szanyinul jövök*.

Az *ikes* és *iktelen* ragozás között nincs különbség, gyakran az *ikes* igéket *iktelenként* ragozzák: *eszek, iszok*; az *ikteleneket* pedig *ikesekként*: *szaladol, mondol*.

Tárgyas ragozásban a mély hangrendű igék is magas hangrendű toldalékot kapnak: *mosi, mositok, mosik*.

Ha az igekötős vagy névutós igét folyamatossá akarják tenni hozzáteszik a *-fele* szócskát: *A levest ette megfele*. A *fele* szócska azonban önállóan is utal egy cselekvés folyamatosságára: *A kertbe fele mejek*.

A mutató vagy személyes névmással kifejezett határozó, jelző, tárgy vagy alany mellett ott áll a *la* szócska: *Tedd le oda la*.

A kapcsolatos mondatok kötőszava a *megy* vagy *oszt*: *Fújt a szél, meg az eső is esett*. *Megitatja a tehenet, oszt beköti az ólba*.

Manapság már leginkább csak az idősek beszélnek teljes mértékben nyelvjárásban, a fiatalok körében egyre elterjedtek a köznyelvben használatos kifejezések és szavak. Manapság a fiatalabb generáció kerüli ezeket a jegyeket, mert az túl falusias és nem méltó.

Azonban Móricz Kálmán felvet egy másik sajátosságot is a helyi beszédben, az orosz és ukrán jövevényszavakat. Ő úgy fogalmaz, hogy nem azért használják az emberek, mert nem ismerik a magyar megfelelőjét, hanem mert az embereknek meg kellett ismerkedniük ezekkel a kifejezésekkel az utóbbi időben (Móricz, 1993:282).

Nagydobrony hagyományőrzése eléggé jellegzetes és sokszínű, mind a mai napig élnek a születéstől, halálig tartó szokások. Itt még az emberek télen disznót vágnak, tavasszal vetnek, nyáron a megtermelik a háztartásba használt zöldségeket és gyümölcsöket, lekvárt főznek, ősszel betakarítanak, készülnek a télre. A fűszerpaprika termesztése és értékesítése mellett még a seprűkötés is a meglévő értékek közé sorolható.

Az tény és való, hogy a nagydobronyi emberek sosem unatkoznak. Nagydobronyban évente akár 100 tonnányi őrölt fűszerpaprikát termesztenek, amely bármelyik külföldi termesztővel felveszi a versenyt, mivel a dobronyi paprikának párja nincs. A fűszerpaprika hagyományos

eljárással készül, először leszedik, felfűzve vagy most már egyre elterjedtebb az erre a célra készített műanyag hálóba való szárítás. Szárítóba kerülés előtt azonban még utóérlelik a paprikát, ezt az eresz alatt vagy más jól szellőző helyen végzik 2-3 hétig is. Utóérlelés után történik a paprika megszáradása, akkor van kész, ha csontszárazzá válik. Szárítás után megőrlik, majd értékesítik (Espán, 2015).

Szilvalekvár készítés terén is otthonosan mozognak a falu lakói. Először is le kell szedni a szilvát, megmosni, megmagolni és belerakni az üstbe főni. Ha a lekvár félig van kész és még benne van a szilva héja, azt ciberének nevezik. Régebben a fiatalok itt is ismerkedtek egymással, egy-egy lekvár főzés akár éjfélig, vagy tovább is tartott (Móricz, 1993).

A következő említésre méltó szokás a disznóvágás. A disznóvágás legfontosabb része a disznó megfogása, majd leszúrása. Régebben nagy jelentőséggel bírt, a gazda az egész rokonságot meghívta. Manapság kisebb jelentőséggel bír ez a munkafolyamat. A disznó levágása után jön a perzselés, régebben szalmával, manapság gázlámpával történik. A megperzselt disznót megmossák, feldarabolják. Egy része füstölésre kerül, a többi részről kolbász, hurka készül. Régen a disznó minden részét megfüstölték, így tartósítva a húst, manapság mélyhűtőbe kerülnek azok a részek, amik nem mennek a füstölőbe, kolbászba, hurkába (Móricz, 1993).

Az emberi élet fordulópontjait is számos szokás övezi. Ilyen a születéshez, gyermekkorhoz, párválasztáshoz, lakodalomhoz és halálesethez, temetéshez köthető szokások.

Egy gyermek születése egy felejthetetlen pillanat egy család életében. Régen is így volt ez. Nagydobronyban a születésnél használatos hagyományokhoz tartozik a keresztanya, keresztapa kiválasztása, az újszülött meglátogatása, nagydobronyi szóhasználattal élve az „enni vivís”. Egyik jellegzetes szokáshoz tartozik még az újszülött megajándékozása tojással. Ez a kisbaba első útján történik, amikor is először viszik valahová. A szokás szerint azért adnak tojást, hogy egészséges legyen a gyermek (Móricz, 1993).

A gyermek születését követően a legfontosabb életszakasz következik: a gyermekkor. A régi időkben a gyermekeket is korán munkára fogták. A gyerekek feladata volt a liba vagy disznó őrzése, fű szedése az állatoknak, de ők vitték az ebédet a mezőn dolgozó szülőknek, vigyáztak kisebb testvérükre, takarítottak. Azonban ennyi tennivaló mellett is maradt idő a játékra, számtalan mondóka, csúfoló, dal, játék maradt ránk.

Nagydobronyban a legismertebb ölbeli játékok a következők:

„ Tapi-tapi anyának,

Cicit ad a babának.”

„ Csipi-csóka,

Vak varjúcska,
Jó volt-e a,
Kisfiúcska?
Ha jó volt a kisfiúcska,
Ne csípd meg őt vakvarjúcska,
Höss!”
„Hőc-hőc katona,
Meddig viszi a lova?
Csak a Tisza-partig.
Egyet ugrok, nagyot fingik.
Kinek?
Jánoskának (Móricz, 1993:160).”
Nagydobronyban ismert mondókák:
„ Gólyát láttam nyárba,
Fekete ruhába,
Adtam neki tejet-vajat,
Úgy ment iskolába.”
„Gólya, gólya vaslapát,
Hozzál nekünk kisbabát! (Móricz, 1993:163)”

Énekes játékok közül a „Búj-búj zöldág” c. játék volt a kedvelt, de akadtak mások is.

A gyermekkor után jöhetett a párválasztás, majd a lakodalom. Párválasztásra alkalmas voltak a bálók, fonó és különféle mezőgazdasági munkálatok. Párválasztás során kezdődött az udvarlás. A fiúk csapatostól jártak, kedden, csütörtökön és szombaton. Nagydobronyban kiemelkedik a májusfa állítás hagyománya, ami Kárpátalján csak itt hagyomány. A fiúk májusfát állítanak annak a lánynak a háza elé akihez udvarolnak, vagy tetszik nekik. A májusfa egy feldíszített fa, régen kázmírkeszkenőt, pántlikát, kalárist kötöttek, ma már inkább szalagot, masnit, lufikat kötnek a fára.

Nagydobronyban a lakodalom menete a következő volt:

- Lánykérés, ezt a fiú édesanyja tette meg.
- Jegyváltás, ilyenkor a fiú elment a lányos házhoz és megtörtént a jegyváltás. A lány részéről a jegy egy szív alakúra hajtott hímzett zsebkendő volt. A fiú pedig jegypénzt, fehér kendőt és egy verset adott leendő feleségének.
- Hívogatás, a hívogató asszony feladata volt.
- Ajándék, a vendégek ajándékot vittek tojást, lisztet, tejet, csirkét.

- Lakodalom napján a nagyvőférfi és a kisvőférfi ment el a menyasszonyért, akik feladata volt kikérni a menyasszonyt.
- A lakodalom szombaton zajlott.
- Lakodalom előtti héten a szomszédasszonyok feladat volt sütni, főzni a vendégekre, akik cserébe ajándékot kaptak, általában kivarrott kendőt és kötőt (Móricz, 1993).

Sajnos minden ember életében eljön az a pont, mikor itt kell hagynia ezt a világot és élete a túlvilágon folytatódik tovább. Nincsenek másképp a nagydobronyi emberek sem.

Nagydobronyban a temetéshez köthető hagyományok a következők:

- Halálesetnél a szomszédok gyűltek össze segíteni.
- Először a közelebbi rokonak értesítették, hívják a halottkémét, majd elmennek a harangozóhoz.
- A harangozó feladata kihirdetni, hogy halott van a faluban. Három harangszó jelzi, ha férfi hunyt el, kettő, ha nő.
- Ezután összegyűlnek a rokonok, családtagok, szomszédok. Ők segítenek a családnak, kitakarítanak, felveszik a szőnyeget, letakarják a bútorokat fehér színű terítővel, lepedővel. Felrakják a halottas kendőt a függönyre. A halottas kendő szövege: „Isten véled kedves halott, Nyugodj békével”(Móricz, 1993:209).
- Még aznap a falubeli emberek elmennek halottat nézni, este pedig virrasztóra kerül sor, ahol énekekkel búcsúznak el az elhunyttól.
- Másnap van a temetés (Móricz, 1993).

II.FEJEZET.NÉPHAGYOMÁNYŐRZÉS AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

Az óvodai nevelésben csak azok a szemléletmódok használhatóak, amelyek figyelembe veszik a gyerekek egyéni fejlettségét és alkalmas arra, hogy kialakítsa az együttéléshez szükséges szokásokat. A népi hagyományok ápolása erre igenis alkalmas. Azok a gyerekek, akik az óvodában megismerkednek szülőföldjük hagyományaival, egy életre szóló örökséget kapnak. Az óvodai nevelésben idáig is jelen voltak bizonyos hagyományápoláshoz köthető tevékenységek. Ilyen: a mese, mondóka, dal, gyermekjátékok. Csakis az óvodapedagóguson múlik az, hogy mennyit és hogyan építi bele az általa tervezett nevelésbe a hagyományápolást. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az óvodai nevelésbe a hagyományápolás azon területei illeszthetők be, amelyek nem zavarják meg, hanem szebbé, gazdagabbá teszik a gyerekek életét (Bucherna-Faust-Zdravec, 2005).

A hagyományápolás számos tevékenységben meg tud nyilvánulni. Játékidőben a gyerekek szíves készítenek természetes anyagokból készült tárgyakat, népi gyermekjátékszereket. A gyerekek kíváncsiságból nyúlnak a természetes anyagokhoz, így az agyag, gyapjú, fonal, bőr és fa jól beleilleszthető a barkács tevékenységekbe. Nemcsak játékidőben, de a mindennapi tevékenységekbe is beilleszthető a játékeszközök készítése. Az udvari játékok során is jól felhasználhatóak a dalos játékok, népi sportjátékok. Azok a gyerekek, akik életében jelen van a néphagyományőrzés érzelmileg gazdagabbak, értelmileg fogékonyabbak, biztonságérzetük nagyobb (Bucherna-Faust-Zdravec, 2005).

A népszokások jelentős része a naptári évhez köthető, az évszakok váltakozásához, a természet körforgásához kapcsolódik. A népi kultúrában az ember és a természet szoros kapcsolata mutatkozik meg, az emberek különböző rítusokkal tették emlékezetessé az év kezdetét és végét. Az emberi élet fordulópontjaihoz, valamint egyházi és állami ünnepeihez is számos népszokás fűződik (Szőke,2020).

Számos lehetőséget rejt, ha az óvodába csempésszük a hagyományápolást. Az óvodapedagógusok sokat tehetnek annak érdekében, hogy egy-egy hagyomány, szokás beépüljön a gyerekek életébe. Számos lehetőség adott, hogy a népi kultúra gazdag világából válogassanak. Számos ismeretek rejt magában: földművelés, termesztett növények, mezőgazdasági eszközök, házi és vadon élő állatok, népi építkezés, sütés-főzés, ruházkodás. Ezeket mind-mind belevihetjük a mindennapi tevékenységekbe, így gazdagítva a gyerekek ismeretét. Komplex lehetőséget nyújt az óvodai nevelésben:

- élményt ad,
- szórakozást nyújt,
- ismeretekhez segít,
- fejleszti az ízlést,
- közösséget épít,
- hazaszeretetre nevel,
- viselkedési mintákat közvetít,
- megalapozza a gyermek érzelmi, hitbeli, esztétikai és morális biztonságát (Tóth, 2009:5).

Az óvodákban folyó nevelést csak olyan szemléletmód szabályozhatja, amely tekintettel van a gyerekek egyéni fejlettségére és alkalmas arra, hogy kialakítsa az együttéléshez szükséges szokásokat. Ennek kereteit a népi hagyományok ápolása is megteremtheti (Bucherna-Faust-Zdravec, 2005:42).

Az a gyerek, aki az óvodában, olyan külsőségeiben és tartalmában visszatérő élményeket élhet át, amelyek a szülőföldjéhez, az otthonához kötik, egy életre szóló örökséget kap. Az óvodás korú gyerekek joga van ahhoz, hogy a nemzetét éltető hagyományokat megismerje, ezekről pozitív élményeket szerezzen és ezáltal hiteles, követendő mintákat kapjon. A gyerek olyan külsőségekben, tartalmukban visszatérő élményeket él át, amelyek otthonához, szülőföldjéhez kötik, életre szóló útravalót kap. Hiszünk abban, hogy a 3-7 éves életkor érzelmileg és értelmileg fogékony időszak kiemelkedően fontos az ÉN alakulása szempontjából (Bucherna-Faust-Zdravec, 2005:142).

A kisgyermekkorban a cselekvéssel szerzett tapasztalatok, érzelem dús élmények hatnak a felnövekvő egyén cselekedeteire. Ismeretei bővülésével később érti meg, dolgozza fel, amit kapott, és közben van hova visszakapcsolnia azokat. Erkölcsi, esztétikai értékrendszere kialakul, a szükségletek további cselekvésre készítetik. Felnőtt korában a néphagyomány-ápolás igénye, mar, mint magasabb rendű szükséglet jelenik meg (Bucherna-Faust-Zdravec, 2005:142).

Az óvodai nevelő munkát átszövik a néphagyomány ápolást szolgáló anyagok: a népdalok, népmesék, népi gyermekjátékok. Az óvodapedagógus részéről felelősségteljes tervezőmunkát igényel. Nemcsak a népköltészeti elem, hanem minden olyan elem beilleszthető a nevelői munkába és a mindennapokba, ami felkelti a gyerekek érdeklődését, figyelmét és élményt ad.

A szabad játékidő folyamán a néphagyományörzést a természetes anyagok felhasználásával érhetjük el. A gyermek ösztönösen nyúl azokhoz az anyagokhoz, amelyek felkeltik az érdeklődését és alkothatnak belőle. Jól beilleszthető egy-egy tevékenységbe a természetes

anyagokból készült játékeszközök is. Szabad játékidőben azokat a játékokat is használhatja a gyermek, amelyet ő maga készített el, ez nem csak örömet ad, hanem ösztönzi is őt a további alkotásra.

A mindennapi mesélés során előkerülhetnek a magyar népmesék, amelyek mély erkölcsi tartalmakat hordoznak magukban. Ezekből a mesékből táplálkozhat a gyermek jelleme, megismeri a régi élet eseményeit, szókincsét és ezeket saját magáévá teheti.

Mozgásos játékok közül a hőcögtetők, arcsimogatók, ökölütögetők azok, amelyek használhatunk, ezek leginkább a beszoktatási időszakban hasznosak, mert alkalmazásuk bizalmi, meghitt kapcsolatot teremtenek az óvónő és a gyermek között.

A zenehallgatás anyagát is alkothatják a népdalok, a gyerekeknek mindenképpen meg kell ismerniük a rájuk marad örökséget. Az udvari játéktevékenységbe is beilleszthetjük a népi dalos játékokat is, ezek mind-mind a gyermek zenei fejlődését és érzelmi világát színesítik.

A külső világ tevékeny megismerése tevékenység egyik legfontosabb és legjobb módszere, hogy a gyerekek megtapasztalják a körülöttük zajló változásokat. Nemcsak arra jó, hogy a gyerekek rácsodálkozzanak és megszeressék a környezetüket, hanem a népi időjósító szokásokat is feleleveníthetjük ez által.

Az ünnepekhez kapcsolódó néphagyományok közös élményeket nyújthatnak és élményt adnak, ez által az ünnepek új tartalmakkal telnek meg (Benedek-Sándor, 2010).

Az óvodások között viszont akadnak olyanok is, akik még nem találkoztak a hagyományokkal népszokásokkal. Ezért is fontos az, hogy az óvodában az óvodapedagógus segítségével lehetőség nyíljon arra, hogy megismerjék és megérthessék a hagyományok jelentőségét. Az óvodapedagógusnak is jelentős szerepe van ebben, mivel ő az, aki megismerteti és rávezeti a gyermeket arra, hogy megtanulják milyen lehetőség rejlik a hagyományokban és hogyan vehetik hasznukat akár a mindennapokban is. Számos pozitív hatást rejt az óvodásokra nézve a hagyományörzés bizonyos részei. Például a népi játékok, mondókák, népi kismesterségek segítenek kiélni a kreativitását és aktivitását, emellett viszont segítenek abban is, hogy ne legyenek félnépek, visszahúzódók, azonban abban is segítenek, hogy társaikkal ne bánjanak agresszívan (Benedek-Sándor, 2010).

III.FEJEZET. A KOMPETENCIA FOGALMA, ÉRTELMEZÉSE

A kompetencia egy latin eredetű szó. Jelentése: alkalmasság és ügyesség.

Nagy József megfogalmazása szerint: „A kompetenciák a személyiség meghatározott funkcióit szolgáló motívum és képességrendszer, amelyeken belül elkülöníthető a kognitív, a szociális, a személyes és esetlegesen speciális kompetenciák” (Nagy,2000).

A pedagógiai lexikon a kompetencia fogalma alatt- alkalmasságot, ügyességet ért. Arra való képesség, hogy az élet különböző szituációiban alkalmazni tudjuk tudásunkat, tapasztalatainkat, személyes adottságainkat. Fő hangsúlyt arra helyezve, hogy ez egy értelmi tulajdonság, azonban nagy szerepet játszik benne a motivációs, emocionális képességek (Hogya,2010:5).

A 21. század neveléssel és oktatással foglalkozva a képesség kifejezés helyett inkább a kompetencia fogalmát használja. Nagyon fontos azt tisztáznunk, hogy e két fogalom hogyan viszonyul egymáshoz.

A kompetencia nem más, „mint az adott helyzetben megfelelő tudás, készségek és hozzáállás ötvöze.” Ugyanitt olvasható, hogy kulcskompetenciák pedig azok a kompetenciák, amelyek „ támogatják a személyes önmegvalósítást, a társadalmi beilleszkedést, az aktív állampolgári létet és a munkába állást” (Chrappán-Fábián, 2007: 9).

E két fogalmat, vagyis a kompetenciát és képességet összehasonlítva, a kompetencia feltételezi, hogy az egyén egy adott szituációban nemcsak cselekszik, hanem megfelelően és sikeresen teszi azt. Az Európai Parlament és Tanács nyolc kompetencia-területet sorol fel:

1. Az anyanyelven folytatott kommunikáció;
2. Az idegen nyelveken folytatott kommunikáció;
3. Matematikai kompetencia és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén;
4. Digitális kompetencia;
5. A tanulás elsajátítása;
6. Szociális és állampolgári kompetenciák;
7. Kezdeményezőkézség és vállalkozói kompetencia, valamint
8. Kulturális tudatosság és kifejezőkézség (Ajánlás az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról, 2006).

Az új oktatási rendszer átreformálásának folyamata Ukrajnában a Nova skola, 10 kompetencia területet fogalmaz meg. Az Európai Parlament és Tanács által megfogalmazott kompetenciák mindegyike szerepel benne, de itt még kiegészül két kompetenciával. Ezek a következők:

1. Tudatosság és megfelelő önkifejezés a társadalom felé;
2. Környezettudatos, egészséges életmód (Hréscsenkó, 2016:12).

III.1.Kompetenciafejlesztés az óvodában. 3-6 (7) éves gyerekek kompetenciafejlesztése a hagyományörzés tükrében

Az óvodai nevelésben a heti és napi rend biztosítja a gyerekek egészsége fejlődését. A heti és napi rend megfelelő időtartamú 5-35 perces, a gyerekek életkorához igazodó terveket tartalmazza. A napirend a gyerekek életkorának megfelelő tevékenységeket tartalmazza, amely tekintettel van a helyi szokásokra, igényekre. A jó napirendet folytonosság és rugalmasság jellemzi (Bilán,2017:170).

Ukrajnában egy nevelési alapprogramot használnak az óvodákban. Az ukrán nevelési alapprogram neve Bázovėj komponent, ukránul: Базовий компонент. Ebben a nevelési programban olyan normák és szabályok vannak lefektetve, amely meghatározza az óvodás gyermek oktatási, nevelési, fejlesztési követelményeit 3-6 (7) éves korig (Bohus et al.,2012:4).

Az ukrán nevelési alapprogram a következő kompetenciákat írja elő:

- anyanyelvi és irodalmi
- matematikai
- természettudományi
- technológiai
- informatikai
- szociális és egészségügyi
- polgári és történelmi
- művészeti
- testnevelési

Számos kompetenciaterületet fejleszthetünk az óvodában. Itt azokat a területeket fogom említeni, amelyek a néphagyományörzés alkalmazásával is lehet fejleszteni. Elsőként az irodalmi nevelést nézzük meg.

A régi időkben a gyermeket születésétől fogva irodalmi környezet vette körül. Ez az altatóknak, dúdolóknak, ölbéli játékoknak volt köszönhető. Ezek a mindennapi élethez tartozó

népköltészeti alkotások végigkísérték a gyermekkort. Az irodalmi nevelésbe jól beilleszthetjük ezeket a meséket, verseket, mondókákat, amelyek a népköltészetből maradtak ránk. Elsősorban az óvodában a mondókákat helyezük előtérbe, pontosabban a népi mondókákat. Ezeket a mondókákat akár mozgás is kísérheti, így fejlesztve a gyermek mozgáskoordinációját, egyensúly- és térérzékét, de az egymásra odafigyelés, különböző érzékszerveink megismerésében és a ritmusérzék fejlesztésében is jelentős szerepet kapnak. A néphagyományörző szemléletmódban végzett irodalmi nevelésben nagy hangsúlyt kap a mindennapi élet hagyományai, szokásai, jeles és ünnepnapok, természeti jelenségek és változásokhoz kapcsolódó mondókák, mesék, találós kérdések, szólások, közmondások. Az irodalmi nevelésnek személyiségformáló hatása is van. Egyrészt tökéletesedik szépérzékük, erősödik az egymás iránti figyelmük. Nemcsak pozitív, de negatív érzéseket is átélhetnek. A mondókák által fejlődik ritmusérzékük, vidámabb, jobb hangulat alakul ki bennük. A népmesék által adott minták során problémamegoldó képességük fejlődik, erkölcsi érzékük kialakul (Néphagyományörző óvodai program, 1997).

Az ember életében mindig is nagyon fontos volt a zene. Akár örömeiket, bánatukat is ki tudták éneklés által fejezni. Nincs ez másképp az óvodai nevelés során sem. Az éneklés, énekes játékok nagyon fontosak a gyermekek számára. Vegyük sorra miért!

Először is a régi paraszti életben is, mint a mai világban fontos volt a zene. Ehhez tartoznak a népdalok, énekek, népi énekes játékok, mondókák. A szülők énekléssel altatták el gyermekeiket, minden alkalomhoz fűződött valamilyen dal. A zenei nevelés során ismerkednek meg a gyerekek a hangszerekkel is. Ezen ismerkedés során a gyermek élményekkel gazdagodik és akár meg is alapozhatja a későbbi hangszerhasználatot is. Lehetőség nyílik a népi hangszerek bemutatására, megismerésére és akár elkészítésére is. A zenehallgatás anyagát kiválaszthatjuk a néphagyományörző szemléletmódban is. A személyiségfejlődésben is nagy szerepet kapnak a zenei nevelés kapcsán alkalmazott foglalkozások. Mondókázás során pozitív érzelmek alakulhatnak ki, amely fontos az érzelmi kötődés kapcsán. Kiszámolók által igazságos döntésre törekednek, megelőzik a konfliktusok kialakulását. A fiúk és lányok játékaik során ki alakul a nemi hovatartozás fogalma kialakul (Néphagyományörző óvodai program, 1997).

A vizuális tevékenységek, mint a rajzolás, kézimunka, mintázás során is beépíthető a néphagyományörzés. A népművészet anyagai jól beilleszthetők az óvodai munkába. A hagyományörző tevékenységek, mint a népi kismesterségek, játékeszközök készítése is alkalmazható e tevékenység során. A hagyományörzéshez kapcsolódó elemek (népi kismesterségek, jeles napokhoz tartozó jelképek) a rajz, mintázás, kézimunka mellett jól beilleszthetők a vizuális nevelésbe. Kézimunka során megjelenhet a szöveg alapjai, a

nemezélés, hímzés, agyagozás, játékeszköz készítés technikái (rongy- vagy csutkabab, termésekből készült alkotások, használati tárgyak). A jeles napok is számos kézműves hagyományörző tevékenységet rejthetnek magukban. Adventi időszakban adventi koszorú készítése, farsangkor maszk készítés, húsvétkor tojásfa díszítés, pünkösdkor pünkösdi koszorú készítése. Számos természetes anyagot felhasználhatunk, ilyen: a kukorica, makk, csuhé, nád, sás, szalma, gyapjú, bőr, fonalak, agyag stb. A vizuális technikák alkalmazása során a gyerekek átélik az alkotás örömét, amely pozitív érzelmeket váltanak ki és ösztönzően hatnak az újabb alkotásra. Fejlődik képzelete, ábrázoló és önkifejező módja, önbizalma. Fejleszthetőek a manuális tevékenységek által a finom-motorikus készségek és egyben hozzájárulnak a természettel való kapcsolat kialakításához. Értelmi képességük és gondolkodásmódjuk is fejlődik (Néphagyományörző óvodai program, 1997).

Környezetünk megismerésénél is alkalmazható a néphagyományörzés, hiszen elődeink szoros kapcsolatot ápoltak környezetükkel, szokások, szertartások maradtak ránk. A mi feladatunk, hogy a jövő generációját úgy neveljük, hogy olyan értékrenddel, szemlélettel rendelkezzen, amely irányt mutat környezetük iránt.

Az ember, a természet, a hagyomány szoros kapcsolatban vannak. Ezt a kapcsolatot a következő tevékenységek őrzik, erősítik:

- az évszakok változásából fakadó időjárás megfigyelő tapasztalatszerzések, egy-egy jeles névnaphoz kapcsolódó természeti jelenségek szokásaival fűszerezve,
- az időjárás változásaiból fakadó, a hagyományos népi életmódot utánzó környezetalakító munkálatok (pl.: palántanevelés, növénygondozás),
- termések, gyógynövények gyűjtése, az óvoda udvarán és környékén, szüretelések családoknál, gazdaságokban befőzések, gyümölcs-szárítások,
- szőr nélküli kis állatok gondozása teremben, udvaron, télen a madarokról való gondoskodás,
- jeles napok előtti készülődések, - a rendszeres környezetmegismerő séták, tájmegismerő kirándulások (Néphagyományörző óvodai program, 1997:49).

A gyermekek környezetük megismerése során kapcsolatba kerülnek a matematikával. Szinte minden tevékenységben szerepet kap a matematika. Játékukban párosítanak, halmazokat alkotnak, összehasonlítanak, sorba rendeznek, tájékozódnak, sík- és térbeli alakzatokkal találkoznak. Ezen tevékenységek során, tapasztalathoz jutnak a gyerekek, a növényekről, állatokról, emberi munkálatokról és az idő múlásáról. E tapasztalatok

biztonságérzetet adnak számukra, erősítik hovatartozásukat (Néphagyományőrző óvodai program, 1997).

Fejlődik a gondolatok tevékenységgel és szóban történő kifejezésének képessége. Előbbre jutnak az önálló tapasztalatszerzésben, vélemény nyilvánításban, fejlődik kommunikációs készségük. A közös tevékenységek során kapcsolatot teremtenek társaikkal, növekszik türelmük, erősödik akaratuk, önfegyelmük. Felébred bennük a felfedezés, tudás öröme, a másság elfogadása (Néphagyományőrző óvodai program, 1997:51).

A mozgás is jelen volt elődeink életében, régen azonban nem az óvodai nevelés során, hanem az otthoni környezetben fejlődött a gyermekek mozgása, anyai és apai mintán keresztül. A mozgás jelen van egész életünkben, így az óvodai élet mindennapjaiban is nagy szerepet kap és nemcsak a testnevelés foglalkozás során. A ránk maradt népi mozgásos játékok tárháza kiváló lehetőség a mozgás fejlesztésére. Mindamellett, hogy örömforrást adnak erősítik a szabálytudatot és önuralmat, kialakítja az egészséges versenyszellemet, fejlesztően hat a kitartásra, a koncentráció és az állóképességre (Néphagyományőrző óvodai program, 1997).

III.2. Szociális kompetenciák.

Ahhoz, hogy tudjuk a szociális kompetenciák fogalmát ismernünk kell a szocializáció folyamatát.

Az óvodapedagógia legfontosabb feladata közé tartozik a szocializálódás elősegítése. Az 1970-1980-as évekig a szocializációt egyoldalú jelenségként értelmezték és alkalmazták. E szemléletmód nem vette figyelembe, a társadalomba való beilleszkedést és a gyermek képe sem volt társadalmi és egyedi. Egy gyermek szocializálódásában nagy szerepet kap a család, a családi környezetben teljesen más folyamatok játszódnak le, mint az óvodában. Kétféle szocializációs folyamatot különböztetünk meg. Az első a mikro-, míg a második a makroszintű szocializáció. Míg az elsőhöz a család tartozik, addig a másodikhoz az óvoda is (Kovács-Bakosi,2004).

Skinner szerint a szociális kondicionálás éppen úgy formálja a gyermeket, mint ahogy a szobrász formálja az agyagdarabot. Freud pedig a szocializációt a vonakodó gyerekek ösztöneinek elfojtásaként értelmezte (Kovács-Bakosi,2004:95).

Zsolnai Anikó két tényezőt sorol fel, amely a szociális kompetencia fejlődését jellemzi. Az első a szabadságfok növekedése, amely az öröklött és tanult tényezők együttese, a második a proszociális viselkedés, amely előtérbe helyezi mások érdekét. A szociális kompetencia

fejlődését nagyban befolyásolja az öröklött és tanult komponensek. A szociális készségek fejleszthetők, ezek azok a készségek, amelyek a társas viselkedésben fontosak, megfigyeléssel, utánzással, megerősítéssel, ismétléssel tanulhatóak. A szociális készségek a megfelelő viselkedés alapját képezik, amelyeket befolyásolhatják a környezeti tényezők, elvárások, követelmények (Zsolnai,2008).

A szociális kompetenciák a szociális készségek együttes birtoklását jelenti. Számos definíció született, legtöbbször azonban Tower 1978-as meghatározását részesítik előnyben, mely szerint a szociális készségek olyan reakciók együttese, amelyek mások hasznára vannak és nem okoznak kárt a másokban. Nagy József 2000-es meghatározása szerint viselkedéstechnikai eszközökről beszélünk, amely tanult elemekből állnak. Sue Spence 1983-as elmélete két szociális készséget különböztet meg. Mégpedig a mikro- és a makroszociális készségeket. A mikroszociális készségek köré a verbális és nonverbális kommunikációt, míg a makroszociális készségek köré az empátiát, segítségnyújtást, konfliktusmegoldó készséget sorolja. A szakirodalom több ezer szociális készséget említenek, amelyekkel az emberek többsége rendelkezik. Ezek közül azonban a legfontosabb a kommunikációs készség megléte (Zsolnai,2017).

IV.FEJEZET. A NAGYDOBRONYI „NAPSUGÁR” ÓVODA ÉS BÖLCSŐDE BEMUTATÁSA

Nagydobronyban óvoda már a 1940-es években is működött, a szovjetrendszerben a Győzelem kolhoz szezonális óvodájaként működött. Az állam 1957-ben nyitotta meg az első bölcsődét, ahol 1 csoportba 25 gyerek járt. A második, az alvégi kiseddóvó néhány évvel később nyílt meg, ide 23 gyerek járt (Móricz, 1993).

A nagydobronyi „Napsugár ” Óvoda 1986 márciusában nyitotta meg kapuit a gyerekek előtt 145 férőhellyel és 7 csoporttal. A Nagydobronyi „Napsugár” Bölcsőde-Óvoda napjainkban is működik némi változáson azonban keresztülment. Az óvoda vezetőnöje Ráti Mária.

Az ukrainai helyzet miatt Nagydobrony lakosságának száma is csökkent, így ez a gyermeklétszámban is megmutatkozik. Napjainkban az óvodában 5 egész napos csoport működik, 10 óvodapedagógussal. Az óvodában van tornaterem és zene szoba, konyha, mosókonyha, ezeken kívül módszerész és pszichológus is.

IV.1.Hagyományőrzés a helyi óvodában

Az óvodai hagyományok és szokások ápolása nemcsak azért fontos, mert megőrzi a kulturális identitást és örökséget, hanem azért is, mert hozzájárul a gyerekek érzelmi fejlődéséhez és az óvodai közösség pozitív légkörének kialakításához. Az ismert és gyakorolt hagyományok által a gyerekek megtanulnak együtt érezni másokkal, megosztani érzelmeiket, és fejleszteni az empátiakészséget. Az ilyen élmények segíthetnek a konfliktusok kezelésében és a pozitív kapcsolatok kialakításában az óvodai közösségben. Emellett az óvodai hagyományok és ünnepek ünneplése lehetőséget ad a közösségi összetartozás megélésére és megerősítésére.

A nagydobronyi óvoda is igyekszik bevinni a nevelői gyakorlatba Nagydobrony hagyományait. Az óvónők beillesztik a hagyományőrzést a gyakorlatba.

Hagyományőrzés terén az óvodában leginkább a nagyobb ünnepek vannak jelen, illetve egy két jeles nap, amit ünnepelnek.

A hagyományőrzés terén az első, amit kiemelnék az a születéshez köthető hagyomány a *születésnap* megünneplése. Mindegyik óvodai csoport a saját szokásrendszere alapján ünnepli. Ezek a napok nagy jelentőséggel bírnak a gyermek számára, hiszen ilyenkor ő van a középpontban, ez minden gyereknél megismétlődik minden évben.

Jeles napok közé sorolnám még az anyák napját is, ezen az ünnepen az édesanyákat ünnepeljük, ilyenkor nyilvános műsorokkal, versekkel, dalokkal, színjátékokkal és apró ajándékokkal köszöntik az édesanyákat.

A néphagyományokhoz kapcsolódó ünnepek az évszaknak megfelelően szoktak megvalósulni.

Ősz

Az őszi első ünnepe a szüreti mulatság, amely igazi hagyományörző szemléletmódban megy végbe, ilyenkor a gyerekek néptáncokat, népdalokat adnak elő.

Másik ilyen őszi ünnep a terméskiállítás, amely szintén hordoz magában némi hagyományörzést, hiszen a nagydobronyi emberek a régmúltban is termesztettek gyümölcsöket, zöldségeket, amelyet mind a mai napig fenntart a falu lakossága. Ilyenkor az otthonról vitt zöldségeket, gyümölcsöket mutatják be a gyerekek.

Tél

A téli ünnepek az adventtal kezdődik. Az adventi készülődésben számos lehetőség nyílik. Ilyenkor az óvoda növendékei adventi koszorúkat, díszeket készítenek és közösen beszélgetnek ezen ünnep lényegéről. Nagydobronyban az adventi időszak nem hordoz magában különösebb szokásrendszert.

Ha tél, akkor mikulás (december 6.). Mikulás a jeles napokhoz sorolható, amikor is a jó öreg Mikulás bácsi ajándékot, hoz a jó gyerekeknek, akik egész évben jól viselkedtek. Ez sem teljesen nagydobronyi hagyomány, de az óvodában megemlékeznek minden évben erről a jeles napról.

A Karácsony (december 25-26) viszont már nagyobb ünnepeinkhez kapcsolódik.

Hagyományosan ez a család ünnepe volt, a kereszténység legnagyobb ünnepének is nevezhetjük. A karácsonyhoz köthető népszokások a betlehemezés és kántálás erősítette az emberek közötti összetartozás érzését. Énekeket és verseket szavaltam, amely az ünnephez kötődött. A betlehemezés fő kelléke a jászol, ez egy többszereplős játék, amit elődtak az emberek (Móricz 1993).

Az óvodában is megünneplésre kerül a Karácsony. A gyerekek műsorral készülnek, ahol verseket, énekeket adnak elő és felelevenítik a nagydobronyi népszokásokat a betlehemezést. Jeles naphoz tartozik még az újév, mely január 1. tehető. Az óvodában is, mint az életben a gyerekek verseket mondanak, mely szerencsét kíván az év sikerében.

Következő jeles napunk a farsang. A farsang hagyományosan nem református népszokáshoz köthető, így nincs nagyobb jelentősége és hagyománya sem Nagydobronyban. Ez csak egy átvett szokás, amelynek a gyerekek örülnek, hisz ilyenkor jelmezekbe öltözhetnek és táncos mulatságon vehetnek részt.

Tavaszi

A téli ünnepkör után jön a tavasz. A tavasz virágvasárnapkal kezdődik, amely a húsvét előtti vasárnap. Ehhez viszont nagydobronyi sajátosság köthető, a zöldág állítás. Ezt a szokást az óvodai is megtartja.

Következő ünnep a húsvét. Húsvétkor hímes tojást készítenek hagyományos technikákkal, amely itt nálunk a berzselt, vagyis hagymahajas tojás.

V.KUTATÁS

Szakdolgozatom szakirodalmi részének alátámasztása végett készítettem egy kutatást. A kutatásom a hagyományőrzésről és annak az óvodában való éltetéséről szól. Mivel a nagydobronyi hagyományőrzés mértékét vizsgáltam a helyi óvodában, így kutatásom célcsoportja a Nagydobronyi „Napsugár” óvoda és bölcsőde óvodapedagógusai voltak. A hozzájuk intézett kérdéseket, Google kérdőív segítségével tudták megválaszolni. Azért ezt a formát választottam, mert az óvodapedagógusok számára könnyebben elérhető volt, így akár otthoni körülmények között is ki tudták tölteni és teljesen anonim formában történt a kérdések megválaszolása. Az óvoda óvodapedagógus létszáma 10 fő, ebből 7 óvodapedagógus töltötte ki a hozzájuk intézett kérdőívet.

V.1. Hipotézis

Kutatásommal arra a kérdésekre keresem a választ, hogy az óvodában jelen vannak-e Nagydobrony hagyományai, vagy már nem, illetve, hogy milyen mértékben gyakorolják őket.

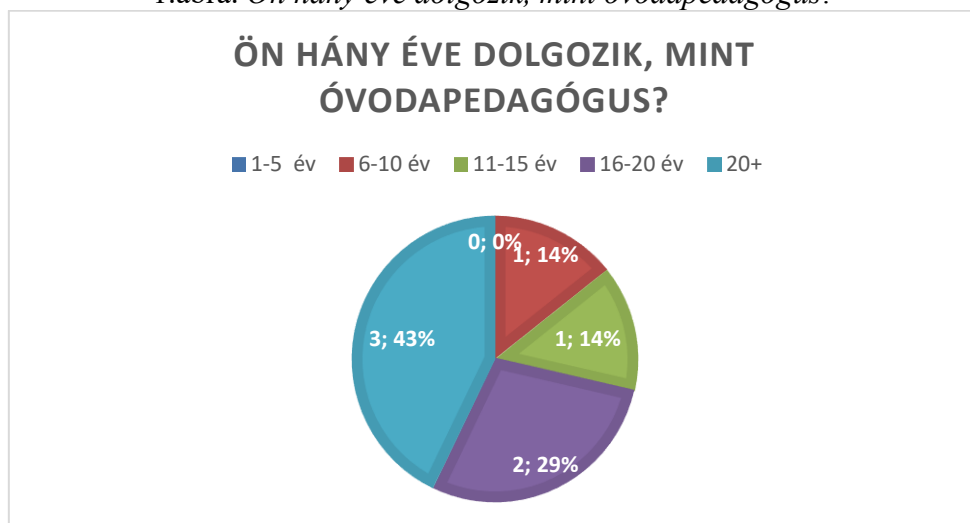
1.Hipotézis: A nagydobronyi hagyományok jelen vannak-e az óvodában, vagy nem?

2.Hipotézis: Milyen mértékben gyakorolják a hagyományőrzést?

V.2.A kutatás kiértékelése és az adatközlők válaszai

A kutatásomat a helyi óvoda óvodapedagógusai körében végeztem 7 óvodapedagógus válaszolt a kérdéseimre. 15 kérdésre kellett válaszolniuk az óvónőknek, mely a hagyományőrzés mértékét vizsgálja a helyi óvodában.

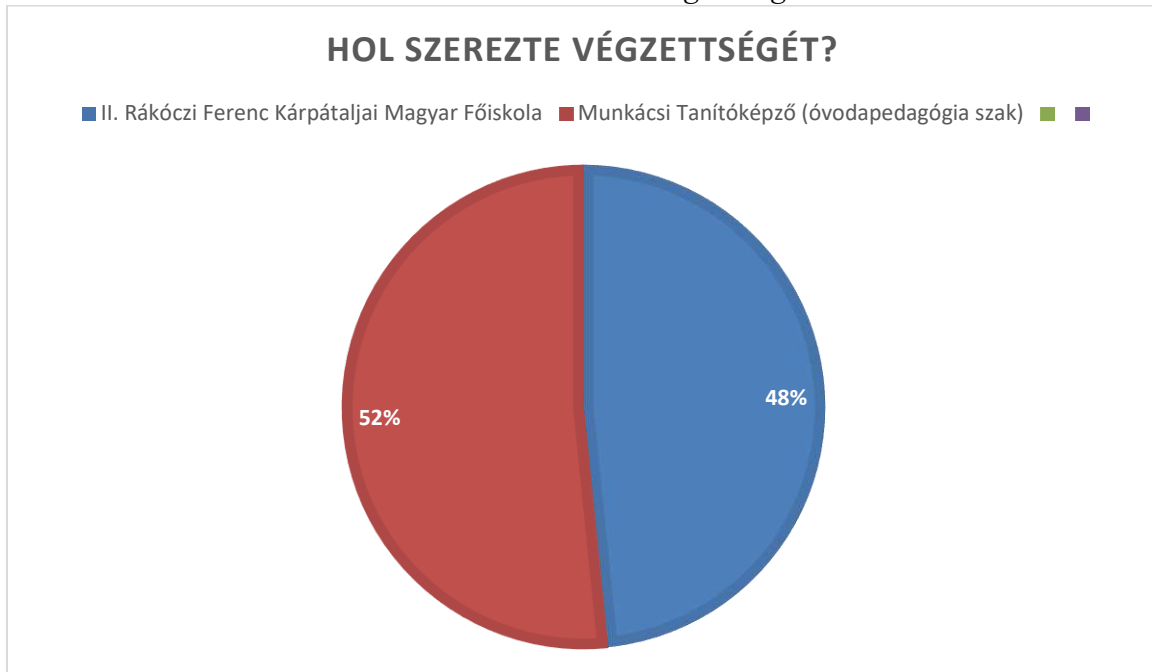
1.ábra. Ön hány éve dolgozik, mint óvodapedagógus?

Forrás: Saját kutatás

A megkérdezett pedagógusok többsége már több mint 20 éve tevékenykedik óvónóként. Egy pedagógus jelölte, hogy ő 6-10 év között tevékenykedik óvónóként, szintén egy pedagógus választotta, hogy ő 11-15 év között tevékenykedik óvónóként. A válaszokból kiderült, hogy az óvónók az óvodában tapasztaltak, hisz egyikük sem jelölte az 1-5 év közötti időszakot.

2.ábra. *Hol szerezte végzettségét?*

Forrás: Saját kutatás

A válaszadók többsége a Munkácsi Tanítóképző óvodapedagógia szakán végzett, míg 3 pedagógus a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola óvodapedagógia szakán szerezte elismerő végzettségét.

3.ábra. *Milyen óvodai csoporttal foglalkozik?*

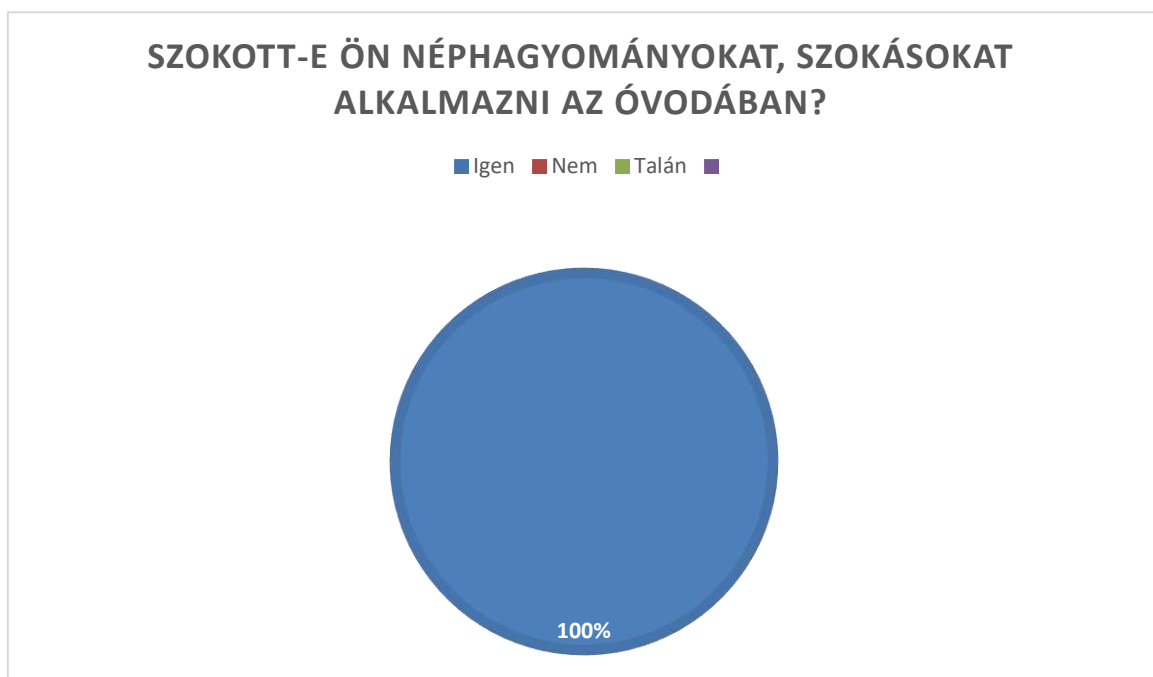

Forrás: Saját kutatás

A válaszadó óvónők közül egy foglalkozik középsőcsoporttal, három fő nagy, illetve vegyes csoporttal is három fő foglalkozik, kiscsoporttal pedig nem foglalkozik senki sem.

A következő kérdésem „*Kérem fejtse ki, hogy mit jelent a "néphagyomány" fogalma!*”, ebben a kérdésben az óvodapedagógusoknak saját szavakkal kellett válaszolniuk. A megkérdezettek többsége azt a választ adta, hogy a néphagyomány azok összessége, amelyeket szüleinktől, nagyszüleinktől, az elődeinktől öröklünk. Külön örültem, hogy az egyik óvónő leírta, hogy ezeket az értékeket meg kell őrizni és továbbadni a gyermekeknek. A következő kérdésem „*Kérem fejtse ki, mit jelent a "szokás" fogalma!*”, ebben a kérdésben az óvodapedagógusoknak saját szavakkal kellett válaszolniuk. A válaszadók többsége úgy vélekedik a szokás fogalmáról, mint olyan cselekedetek sora, amelyeket évtizedeken, vagy még régebről maradtak ránk és bizonyos helyzetekben használjuk őket, mint a húsvét, szüret, disznótor, dohánysimító.

4.ábra. Szokott-e Ön néphagyományokat, szokásokat alkalmazni az óvodában?

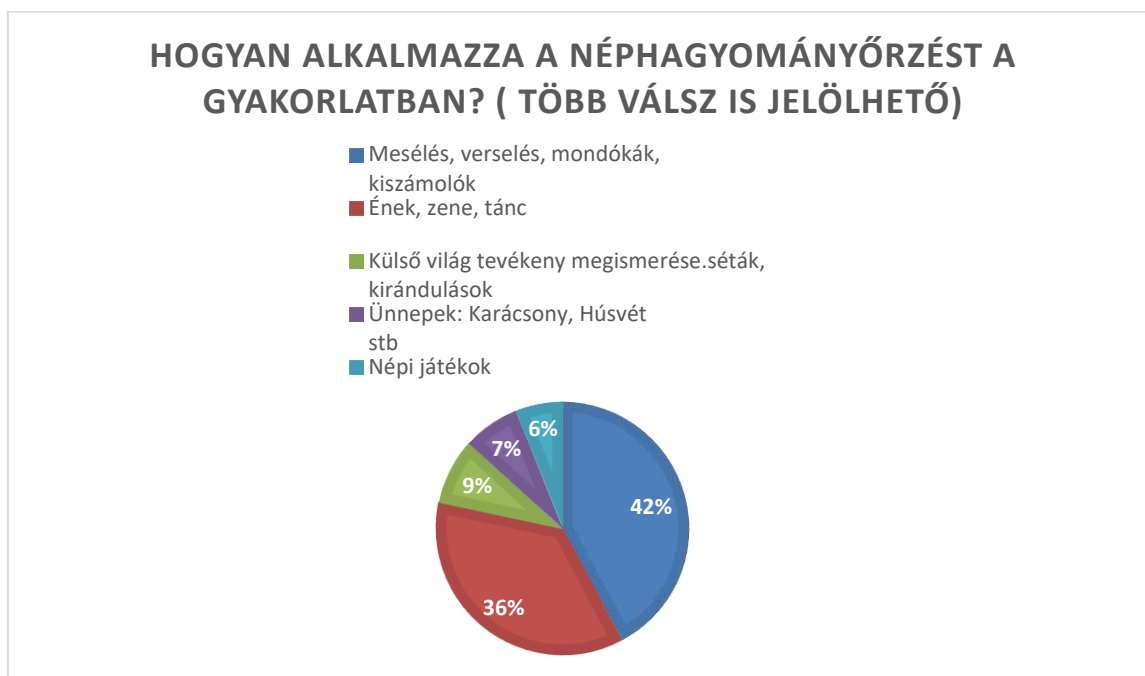
Forrás: Saját kutatás

A válaszadók mindegyike azt jelölte, hogy szokott néphagyományokat és szokásokat alkalmazni az óvodában.

A következő kérdésekre szintén a pedagógusok saját véleményére voltam kíváncsi. A feltett kérdésem: „*Ha szokott, kérem írja le, hogy miért tartja fontosnak a néphagyományok átadását, megélését a gyermekek számára az óvodai nevelésben?*” A válaszok megoszlóak voltak, volt aki azért tartja fontosnak, mert a gyerekeknek jó ha ismerik nagyszüleik és

elődeik hagyományait, volt, aki azért tartja fontosnak, mert meg kell őriznünk hagyományainkat.

5.ábra. *Hogyan alkalmazza a néphagyományőrzést a gyakorlatban?(Több válasz is jelölhető)*

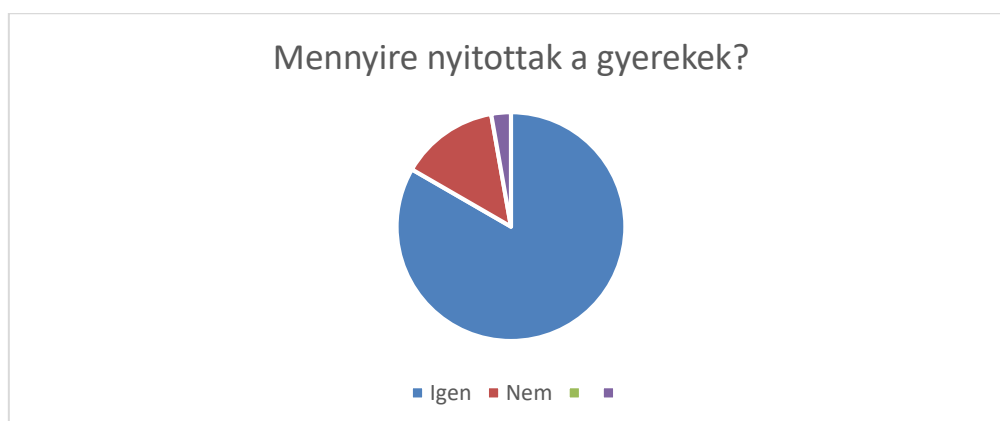

Forrás: Saját kutatás

Ebben a kérdésben az óvodai foglalkozásokat vettem alapul és úgy készítettem a válaszlehetőségeket is. Az óvónők szinte mindegyike használja a gyakorlatban a hagyományőrzéshez köthető dolgokat. A válaszadó pedagógusok mindegyike használ népmeséket, mondókákat, verseket, kiszámolókat és mindegyikük alkalmazza az ünnepek során ránk maradt hagyományokat, népi játékokat is alkalmaznak az óvodában, illetve beillesztik a séták, kirándulások során is.

A következő kérdésben szintén a pedagógusok saját véleményére voltam kíváncsi, nem lehetőségek közül kellett választaniuk, hanem saját szavukkal leírni. A feltett kérdésem: „*Ön szerint mit ad a gyerekeknek a néphagyomány?*” A pedagógusok mindegyike említette az örömforrást, közös élményt, szókinccs és mozgásfejlesztést. A válaszadó pedagógusok közül egy pedagógus számomra nagyon jól megfogalmazta a kérdésemre a választ, amely így hangzik: „*Ismeretet a néphagyományokról, kulturális nevelés-, erkölcsi nevelésben való fejlődést valamint népünk szeretetére, tiszteletére nevelést.*”

6.ábra. Mennyire nyitottak a gyerekek?

Forrás: Saját kutatás

A válaszadók többsége azt jelölte a feltett kérdésre, hogy a gyerekek nyitottak, míg egy pedagógus azt jelölte, hogy nem nyitottak a gyerek.

A következő kérdésem, szintén kitöltős volt, ahol a pedagógusoknak saját szavaikkal kellett válaszokat adniuk. A kérdés így hangzik: „Mely hagyományokat őrzik az óvodában? Sorolja fel őket!” A kitöltések pozitívak voltak, mert a pedagógusok mindegyike felsorolta a nagydobronyi hagyományokat. A válaszadók felsorolták a következő hagyományokat: betlehemezés, kántálás, tojásfestés, locsolkodás, virágvasárnap, farsang, zöldág állítás, szüreti mulatság, népi játékok, népdalok, népmesék.

7.ábra. Tapasztalata szerint, mennyire ismerik a gyerekek a hagyományokat óvodába lépéskor?

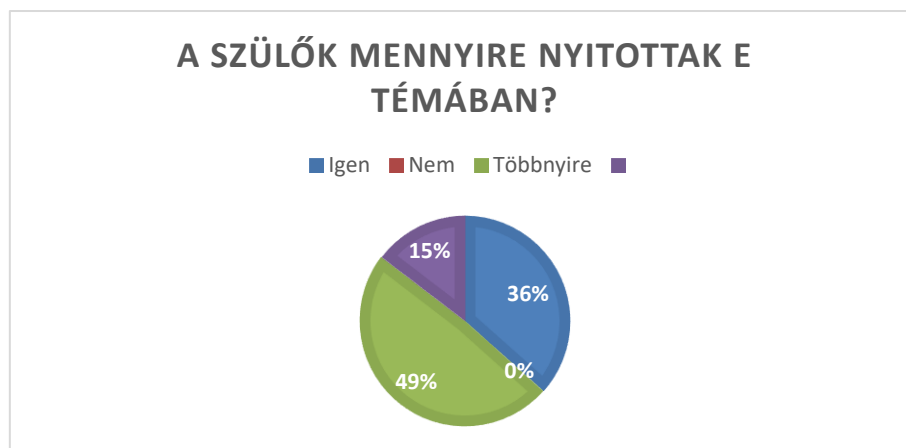

Forrás: Saját kutatás

A válaszadó óvónőkből egy jelölte, hogy a gyerekek teljesen ismerik a hagyományokat óvodába lépéskor, két óvónő úgy gondolja, hogy nem ismerik, míg négy óvónő szerint ismerik a hagyományokat, csak nem tudják mit jelentenek.

„Melyek azok a nagydobonyi hagyományok, amelyek ma is jelen vannak a faluban és az óvoda is megtartja azokat?” ebben a kérdésben szintén saját szavukkal kellett az óvónőknek válaszolni. Itt is szinte mindegyik nagydobronyi hagyományt felsoroltak. A válaszadók a következőket írták: Karácsony, Húsvét, zöldág állítás, tojásfestés, szüret, karácsonyfa állítás és díszítés, betlehemezés.

8.ábra. *Melyek azok a nagydobonyi hagyományok, amelyek ma is jelen vannak a faluban és az óvoda is megtartja azokat?*

Forrás: Saját kutatás

A kitöltők többsége azt a választ adta, hogy a szülők nyitottak, míg voltak olyan pedagógusok, akik szerint csak többnyire nyitottak ebben a témában.

Az utolsó kérdésem az volt, hogy: „Ha az előző válasza "Nem" volt, ön, mint pedagógus, mit tesz, hogy megváltoztassa a szülők hozzáállását?”

Erre a kérdésre nem érkezett egyetlen válasz sem.

V.3. A kutatásom összegzése

Az óvodai környezet egyedülálló lehetőségeket kínál a gyermekek számára a kulturális örökség, néphagyományok és hagyományok megismerésére és átélésére, ami számos pozitív hatást gyakorolhat a társas készségeik fejlődésére és szociális kapcsolataikra. A nagydobronyi óvodában végezett néphagyományőrző és hagyományőrző tevékenységek, mint például a hagyományos énekek és táncok tanulása, ünnepek megünneplése és közösségi eseményeken

való részvétel, nemcsak a gyermekek kulturális tudatosságát és identitását erősíthetik, hanem lehetőséget adnak számukra arra is, hogy számos fontos társas készséget fejlesszenek. Az óvodások számára az ilyen tevékenységek nemcsak szórakoztatóak és érdekesek, hanem lehetőséget kínálnak az együttműködés, a kommunikáció, az empátia és a konfliktuskezelés gyakorlására is. A közös élmények és tevékenységek révén kialakuló barátságok és kapcsolatok segíthetik a gyermekeknek az érzelmi intelligencia fejlődését és az önmagukhoz és másokhoz való viszonyuk elmélyítését.

A pedagógusokhoz intézett kérdések közül a 6. és 7. kérdésem, mely a következőképpen hangzik: *Szokott-e Ön néphagyományokat, szokásokat alkalmazni az óvodában?, Hogyan alkalmazza a néphagyományőrzést a gyakorlatban?* Ezen kérdések megválaszolásával kaptam meg az első hipotézisemre a választ. A pedagógusok többsége alkalmazza a néphagyományőrzést és beilleszti ezt az óvodai munkába is.

A második hipotézisemre a választ a következő kérdés megválaszolásával kaptam meg: *„Mely hagyományokat őrzik az óvodában? Sorolja fel őket!”* A pedagógusok számos olyan hagyományt soroltak fel, amely alátámasztotta kutatásomat, hogy igen is jel vannak a hagyományok az óvodában és alkalmazzák is azokat az óvónők.

Kutatásom azonban egy fontos dolgot is feltárt előttem, mégpedig azt, hogy az óvónők leginkább azokat a hagyományokat használják, amelyek a nagyobb ünnepekhez, mint a Húsvét, Karácsony kötődnek, míg jeles napokból például elég keveset említenek. Ez arra enged következtetnem, hogy az óvodában csak bizonyos hagyományok és szokások fordulnak elő.

ÖSSZEGZÉS

Szakedolgozatom végére egy teljes képet kaptam a hagyományörzés fontosságáról és arról, hogy mennyire fontos terület ez. Számos szakirodalmat megvizsgáltam, átolvastam és tudatosult bennem, hogy tényleg fontos óvodáskorban a hagyományok őrzése, éltetése, továbbadása. Négy fejezeten keresztül fejtettem ki mennyi mindenre használható fel egy-egy néphagyomány, szokás, népi gyermekjáték, mondóka, vers vagy éppen népi mesterség. A pedagógus is nagy szerepet kap ebben, hiszen ő az a személy, aki közvetítheti ezeket az örökségeket a gyerekek felé. Fontos megjegyezni, hogy a hagyományápolást át kell adnunk, hiszen ami felgyorsult világban erre sok helyen már otthoni közegben nem tartanak nagy jelentőséget. A helyi hagyományok átadása során kialakul a gyermekben a hazaszeretet érzése és fejlődik identitástudata is.

Szakedolgozatomban részletesen írtam hogyan illeszthetjük bele egy-egy foglalkozásba a néphagyományörzést. A népdalok, népi játékok, versek, mondókák, népmesék mind beleilleszthetők az adott foglalkozás környezetébe, csak jól és tudatosan kell megválasztanunk őket. A hagyományörzéshez hozzá tartoznak a jeles napok is, amelyekhez számos szokás fűződik, amit bevihetünk az óvoda falai közé. A saját kézzel készített tárgyakat, alkotásokat akár az óvodában is felhasználhatjuk játék vagy éppen foglalkozás alatt. Ének-zene foglalkozás során a közösen készült hangszerrel kísérhetjük a ránk maradt népdalokat, vagy csak játszhatunk rajtuk. Természetismeret foglalkozás során megnézhetjük a népi időjósok beteljesedését, vagy éppen elmaradását, gyűjthetünk a természetben megtalálható anyagokat, amelyeket felhasználhatunk a későbbiek során. Sőt még a matematikát is beilleszthetjük e területbe. Az udvari séta során eljátszhatjuk kedvenc népi játékunkat, amely a frisslevegőn még jótékony hatással is bír. Az óvodai műsorok, ünnepek alkalmával is feleleveníthetjük néphagyományainkat.

Betekintést nyerhettem a nagydobronyi óvoda hagyományörző életébe is az óvónők segítségével. Számos hagyományéltető foglalkozás zajlik az óvoda falain belül. Ezek a foglalkozások nagyban hozzájárulnak a gyerekek fejlődéséhez. Csak pozitív hatásokat érhetünk el velük.

A kutatásom kérdéseire is választ kaptam. Mindkét állításom igaznak bizonyult, az óvónők többsége támogatja és használja falunk örökségeit és igyekszik bevinni azt az óvodába. Azonban arra is következtettem, hogy az óvodai hagyományörzésben megfigyelhetőek

hiányosságok. A nagyobb ünnepek, mint a Karácsony, Húsvét, ugyan jelen vannak hagyományörzés szempontjából is. Azonban nem találok az óvodában az agyagozás, szövés, hímzés tevékenységek beillesztésével és egyéb sajátosságokkal. Az óvodai életben viszont jelen vannak azok a néphagyományörző elemek, amelyeket a gyerekek akár otthoni környezetben is megfigyelhetnek, hisz ezeket a közös beszélgetések, jeles napokhoz hozzákapsolják az óvónők. Arra a következtetésre jutottam, hogy a helyi óvodának több munkát kellene belefektetni a hagyományörző munkába és jobban előnybe helyezni Nagydobrony hagyományait.

Elmondhatom, hogy szülőfalum hagyományai rendkívül sokszínűek és az óvónőknek jobban be kellene vonni a nevelői munkába azokat. Hiszen tudjuk, hogy hagyományaink gyökereket adhatnak nekünk, ne hagyjuk, hogy eltűnjenek életünkből!

РЕЗЮМЕ

До кінця моєї дипломної роботи я мала повне уявлення про важливість традицій і про те, наскільки вони важливі. Я вивчила і прочитала багато літератури і зрозуміла, що дуже важливо зберігати, підтримувати і передавати традиції в дошкільному закладі. У чотирьох розділах я пояснила, яку користь може принести народна традиція, звичай, народна дитяча гра, прислів'я, вірш чи народне ремесло. Велику роль у цьому відіграє вчитель, адже саме він є тією людиною, яка може передати ці надбання дітям. Важливо пам'ятати, що ми повинні передавати традиції, тому що в нашому швидкоплинному світі в багатьох місцях вони вже не вважаються дуже важливими в побуті. Передача місцевих традицій розвиває в дітях почуття патріотизму і почуття ідентичності.

У своїй дисертації я детально написала, як інтегрувати фольклор у конкретну діяльність. Народні пісні, народні ігри, вірші, прислів'я, народні казки - все це можна інтегрувати в контекст тієї чи іншої діяльності, треба тільки добре і свідомо їх підібрати. Дотримання традицій також включає в себе святкування особливих днів, з багатьма звичаями, які можна принести в дитячий садок. Ми також можемо використовувати предмети та вироби, зроблені власноруч, у дитячій кімнаті, під час ігор або навіть під час занять. Під час музичних занять ви можете використовувати інструменти, які ви зробили разом, щоб акомпанувати народним пісням, які ви залишили, або просто грати їх. Під час уроку природи ми можемо спостерігати за тим, як справджуються чи не справджуються народні часові прогнози, збирати матеріали, знайдені в природі, і використовувати їх пізніше. Сюди можна включити навіть математику. Під час прогулянки на подвір'ї можна пограти в улюблену народну гру, яка може бути корисною навіть на свіжому повітрі. Ми також можемо відроджувати наші народні традиції на виставах і святах у дитячому садку.

За допомогою вихователів я також отримала уявлення про традиційне життя дитячого садка в Великий Доброни. У стінах дитячого садка відбувається багато традиційних заходів. Ці заходи дуже сприяють розвитку дітей. Ми можемо досягти тільки позитивного ефекту.

Я також отримала відповіді на питання мого дослідження. Обидва мої твердження підтвердилися: більшість вихователів дитячого садка підтримують і використовують спадщину нашого села і намагаються привнести її в дитячий садок. Однак я також дійшла висновку, що існують прогалини у збереженні традицій у дитячих садках. Великі свята, такі як Різдво та Великдень, присутні з точки зору традицій. Однак я не

зустріла включення гончарства, ткацтва, вишивання та інших специфічних видів діяльності в дитячому садку. Однак у садочку є елементи фольклорних традицій, які діти можуть спостерігати навіть вдома, оскільки вони пов'язані зі спільними обговореннями та днями святкування, які проводять вихователі садочка. Я прийшла до висновку, що місцевий дитячий садок повинен більше працювати над традиційним вихованням і приділяти більше уваги традиціям Великий Доброни.

Можу сказати, що традиції мого рідного села дуже різноманітні, і що вихователі дитячого садка повинні більше включати їх у свою освітню роботу. Ми знаємо, що наші традиції можуть дати нам коріння, і ми не повинні дозволити їм зникнути з нашого життя.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ajánlás az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962>

Utolsó letöltés ideje:2024.04.15.

Andrásfalvy Bertalan (2021): NÉPRAJZI ALAPISMERETEK, Kerege Örökségőrző és Kézműves Egyesület

<https://drive.google.com/file/d/1ItVzDVr74Uqppq9ytt8jaYNzzZgU42LWJ/view?usp=sharing>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.16.

Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (2010): Útravaló - A néphagyomány közvetítésének módszerei az óvodában. Budapest, Hagyományok háza.

Bilán O. (Білан О.) (2017): Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Середній дошкільний вік, Тернопіль.

Bohus A.M. et al. (2012): Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ

Bucherna Nándorné, Faust Dezsőné, *Zadravec* Teréz (2005): Néphagyományőrzés az óvodában, A Magyar nyelv és Nemzetközi Kultúra Társasága, Budapest

Chrappán Magdolna -Fábián Katalin(2007): Tevékenységközpontú óvodai nevelési program. 2. javított, bővített kiadás, Fabula Humán Szóig. Bt.

<https://docplayer.hu/24223497-Tevekenysegkozpontu-ovodai-nevelesi-program.html>

Utolsó letöltés ideje:2024.04.15.

Dömötör Tekla (2003): Magyar népszokások, Magyar elektronikus könyvtár

<https://mek.oszk.hu/04600/04691/>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.20.

Dudics Katalin – Gazdag Vilmos (2020): Dialektológiai alapismeretek filológus hallgatók számára. Beregszász.

Dupka György (2017): Kárpátalja magyar művelődéstörténete kultúrtörténeti fejezetek Trianontól napjainkig. Ungvár – Budapest

Espán Margaréta (2015): Hagyományok, nemzeti Értékek Kárpátalján. Kárpátalja

Hogya Orsolya. (2010): A versenyképességet támogató kompetenciák fejlesztése. INTER-STUDIUM.

http://inter-studium.hu/kepzes_pdf/gazdasag/jegyzet_szemelyes_hatekonysag.pdf

Utolsó letöltés ideje:2024.04.15.

Imre Gabriella (2008) Kárpátalja: híd vagy periféria? In: Tudományos Évkönyv 2007: Reformok útján. Budapesti Gazdasági Főiskola, pp. 68-79.

https://publikaciotar.uni-bge.hu/327/1/tek_2007_06.pdf

Utolsó letöltés ideje:2024.03.21.

Kósa László (2001): A magyar néprajz tudománytörténete. Budapest, Orsis Kiadó.

Kovács György-Bakosi Éva (2004): Óvodapedagógia I., Debrecen.

<https://www.scribd.com/document/475436063/kovacs-Bakosi-Ovodapedagogia-I-pdf>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.20.

Mircea Eliade (2009): *A szent és a profán*-Európa Könyvkiadó

<https://www.scribd.com/doc/27232559/Micrae-Eliade-Szent-es-profan>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.20.

Móricz Kálmán (1991): Nagydobrony. Hatodik síp alapítvány.

Nagy József (2000): XXI. század és nevelés. Osiris, Budapest.

Néphagyományörző óvodai program (1997), Gödöllő

<http://nephagyomanyorzok.hu/wpcontent/uploads/2016/04/N%C3%A9phagyom%C3%A1ny%C3%B6rz%C5%9120%C3%93v.20prog.2030000994.pdf>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.20.

Nova ukrainska skola (Нова українська школа) - концептальні засади реформування середньої школи МОН України, за редакцією Грищенко М.(2016)

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.22.

Szöke Anna (2020): *Elszaldt a kemence, óvónők és szülők kézikönyve*. Fórum Könyvkiadó Intézet, Újvidék

Tátrai Zsuzsanna - Karácsony Molnár Erika (1997): *Jeles napok, ünnepi szokások*. Budapest, Planétás kiadó.

Tóth Péter (2021): *Nyelvjárási és tudománytörténeti tanulmányok*, Szombathely

Tóth Tiborné (2009): *Néphagyomány. A világ befogadásának elérhetősége 4.*, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest

Zsolnai Anikó (2008): *A szociális készségek fejlődése és fejlesztése gyermekkorban*, Iskolakultúra Online, 119-140

http://misc.bibl.u-szeged.hu/45532/1/iol_2008_001_119-140.pdf

Utolsó letöltés ideje:2024.05.27.

Zsolnai Anikó (2017): *A szocialitás fejlesztése 4–8 éves életkorban*, Módszertani segédanyag óvodapedagógusoknak és tanítóknak, Mozaik Kiadó, Szeged

<https://www.mozaik.info.hu/Homepage/pdf/preview/MS-9327.pdf>

Utolsó letöltés ideje:2024.05.27.

MELLÉKLET

Ábrajegyzék

1. ábra. <i>Ön hány éve dolgozik, mint óvodapedagógus?</i>	30
2. ábra. <i>Hol szerezte végzettségét?</i>	31
3. ábra. <i>Milyen óvodai csoporttal foglalkozik?</i>	31
4. ábra. <i>Szokott-e Ön néphagyományokat, szokásokat alkalmazni az óvodában?</i>	32
Hiba! A könyvjelző nem létezik.	
5. ábra. <i>Hogyan alkalmazza a néphagyományőrzést a gyakorlatban? (Több válasz is jelölhető)</i>	33
6. ábra. <i>Mennyire nyitottak a gyerekek?</i>	34
7. ábra. <i>Tapasztalata szerint, mennyire ismerik a gyerekek a hagyományokat óvodába lépéskor?</i>	34
8. ábra. <i>Melyek azok a nagydobonyi hagyományok, amelyek ma is jelen vannak a faluban és az óvoda is megtartja azokat?</i>	35

1.sz. melléklet: *A kutatáshoz használt kérdőív*

Kedves Kitöltő!

Ráti Orsolya vagyok a II Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola végzős óvodapedagógia szakos hallgatója. Szakdolgozatom témája "**A helyi hagyományok hatása a nagydobronyi óvodások társas kompetenciájának fejlődésére**". E kérdőívet azért hoztam létre, hogy megtudjam melyek azok a nagydobronyi hagyományok, amelyek mind a mai napig fennmaradtak és az óvodában is jelen vannak. Kitöltésükkel hozzájárulnak munkám sikerességéhez. A kitöltés teljesen anonim, az ön nevük sehol sem fog szerepelni a kutatásomban. Kitöltésüket köszönöm!

Ön hány éve dolgozik, mint óvodapedagógus?

1-5

6-10

11-15

16-20

több,mint 20 év

Hol szerezte végzettségét?

Milyen óvodai csoporttal foglalkozik?

Kiscsoport

Középsőcsoport

Nagy csoport

Vegyescsoport

Kérem fejtse ki, hogy mit jelent a "néphagyomány" fogalma!

Kérem fejtse ki, hogy mit jelent a "szokás" fogalma!

Szokott-e Ön néphagyományokat, szokásokat alkalmazni az óvodában?

Igen

Nem

Talán

Ha szokott, kérem írja le, hogy miért tartja fontosnak a néphagyományok átadását, megélését a gyermekek számára az óvodai nevelésben?

Hogyan alkalmazza a néphagyományőrzést a gyakorlatban? (Több válasz is jelölhető)

Mesélés, verselés, mondókák, kiszámoló

Ének, zene, tánc

Külső világ tevékeny megismerése: séták, kirándulások

Ünnepek

Népi játékok

Egyéb

Ön szerint mit ad a gyerekeknek a néphagyomány?

Mennyire nyitottak a gyerekek?

Igen

Nem

Mely hagyományokat őrzik az óvodában? Sorolja fel őket!

Tapasztalata szerint, mennyire ismerik a gyerekek a hagyományokat óvodába

lépéskor?

Ismerik

Nem ismerik

Ismerik, de nem tudják mit jelentenek

Melyek azok a nagydobonyi hagyományok, amelyek ma is jelen vannak a faluban és az

óvoda is megtartja azokat?

A szülők mennyire nyitottak e témában?

Igen

Nem

Többnyire

Ha az előző válasza "Nem" volt, ön mint pedagógus, mit tesz hogy megváltoztassa a szülők hozzáállását?

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Rati Orsolya .pdf

Ким подано:

Creba Ildikó

Дата перевірки:

2024-05-27 18:17:00

Дата звіту:

2024-05-28 09:56:39

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

45

Кількість слів:

9781

Схожість 7%	Звіт: 40 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 4 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Парфразування 1%	Кількість: 40 джерела	Парфразовано: 504 слова
Цитування 10%	Цитування: 74	Всього використано слів: 1382
Включення 0%	Кількість: 1 включення	Всього використано слів: 17
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 0 слова

